

MAPA KAJANJA

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Mapa kajanja

Natali Skovronek

Naslov originala *Nathalie Skowronek*

La carte des regrets

Za izdavača Nina Gugleta

Edicija Skok iz kože

Glavni i odgovorni urednik Nina Gugleta

Izvršni urednik Ana Jovanović

Prevod Slobodan Ivanović

Lektura i korektura Aleksandra Dunderški

Dizajn korica Dragana Nikolić

Štamparija Artprint Media, Novi Sad

Tiraž 1200 primeraka

Izdavač Areté, Beograd 2021

Copyright© Éditions Grasset & Fasquelle, 2020

Copyright za srpsko izdanje © Areté, 2021

Projekat je realizovan uz podršku Evropske komisije.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

EUROPEAN UNION
PRIZE FOR LITERATURE

MAPA KAJANJA

Natali Skovronek

Prevod sa francuskog

Slobodan Ivanović

Prema uvreženom verovanju, reč veronika se sastoji od vera i eikon : prava slika.

Rečnik Litre

Na kraju članka nije bilo jasno koji zaključak izvući iz svega. Bilo je previše ljubavi u igri. Veronik Verbrugen bila je oplakivana ali nije bilo jasno zbog čega. Ko je tu koga voleo, ko je tu bio voljen? Članak je pozivao da se preminuloj oda pošta. Da se oni koji su poznavali i voleli Veroniku Verbrugen osete pozvanima da to i učine. Ali, ipak, nakon ovih reči sve je ukazivalo na to da Titus Segije neće izaći iz svoje kuće u Finijelu, seocetu na brdu Lozer, da bi joj odao počast. Ipak, zakleo se da tu ženu nikada neće razočarati, što je u prolazu i rekao novinaru nakon što je prekinuo razgovor sa njim.

O toj ženi, direktorki malene izdavačke kuće, znalo se nešto više. Njena dugogodišnja saradnica, italijanska keramičarka Frančeska Orsini, govorila je o jednoj tajanstvenoj ličnosti, čiji su profesionalizam, i sposobnost da veoma dobro sluša i da se angažuje doveli do toga da izdavačka kuća Di Pon postane izdavač zahtevnog kataloga, koji staje u odbranu nepravedno zaboravljenih umetnika. Veronik Verbrugen specijalizovala se za monografije malih majstora slikarstva, čija je kob bila to što su ukrstili put sa velikim imenima iz te branše i ostali večno osuđeni da igraju ulogu statista na časovima istorije umetnosti. Njihova platna se, s vremena na vreme, odupru zaboravu samo da bi u nekom časopisu ilustrovala neki prastari događaj – Veroniku bi često zvali tim povodom – ali nije im se priznavala bilo kakva umetnička vrednost. Oni koji su bili bliski Veroniki, zatvorena grupa ljudi koja je volela da se penje na peti sprat do starog pariskog stana u Ulici Kaset, sedišta izdavačke kuće, svedočili su o vatrenosti njene direktorke koja je imala četrdeset i tri

godine, toj dugačkoj lijani koja se s mukom pružala do visine od metar i osamdeset dva, nespretno povijenih ramena. Bilo je dovoljno videti je kako staje u odbranu knjiga u koje je verovala. Sznali smo još kroz jednu nesmotrenu izjavu i da su neka od njenih slabijih izdanja nekoliko puta umalo propala i da su se svaki put čudesno oporavila.

Članak je samo pratila ilustracija slabog kvaliteta, na njoj se video znak „VV” sa naslovnica izdavačke kuće, trezven, elegantan, koji ovde nije donosio nikakve korisne informacije. Kako bismo stvorili predstavu o Veroniki, bilo je dovoljno da se njeno ime upiše u bilo koji internet pretraživač. Pod odeljkom „slike” izašlo bi lice oštrih crta, visokih jagodica, zelenih bademastih očiju, kestenjaste kratko podšišane kose. Ni jedan njen portret nije odao počast lepoti ove izdavačice, „mesečevoj lepoti”, kako se jedanput omaklo Frančeski, što nije značilo mnogo, osim da je Veronik zračila nekom jedinstvenom svetlošću, pomalo ledenom, koja je zacelo podsećala na flamanske slikare za koje se interesovala.

Šta znamo o postojanju ljudi koji nas okružuju? Šta nam oni otkrivaju o sebi? Šta kriju? Mina, njena dvadesetpetogodišnja ćerka, koja je lagano izlazila iz adolescencije i tek što se upisala na muzički konzervatorijum da studira klavir, pažljivo se izrazila, na način koji je novinar verovatno morao da prepravi: „Moja majka je na sasvim svojstven način radila, volela, poštovala pravila i kršila ih. Želim da ostanem verna onome što je ona bila”. Ali šta je Mina znala o svojoj majci? Beživotno Veronikino telo otkrio je jednog majskog popodneva slučajni planinar. Taj čovek je izašao iz jednog hotel-restorana u Vilforu, gde je, pukim slučajem, Veronik imala običaj da doručkuje. Išao je prelazom Rabisa preko GR70, putem koji su još nazivali i „Stivensonovom stazom”, kada se zaustavio da napravi prvu pauzu. Jedna tabla mu je nešto ranije precizno naznačila da se nalazi na 1.099 metara nad-

morske visine, ta informacija ga je obradovala u tolikoj mери da je čovek slikao tablu svojim mobilnim telefonom. Budući da nije imao prijema, nije mogao da pošalje sliku svojoj partnerki. Čovek duboko diše i gleda oko sebe.

Što se planinar više peo, više je osećao da mu telo pripada predelu koji ga okružuje. Obrisi planine izgledao je izvanredno. Osim pokoje klepetuše, više se ne čuje nikakav zvuk civilizacije. Planinara uljuljkuje ptičji pev. Uživa da sluša šuštanje lišća, pokušava da razazna drveće, pogledom prati raznobojne leptire, uplašene zbog njegovog dolaska, kao i let neke ptice grabljivice. Bruji mu u ušima. Možda je zbog visine? Nije nemoguće da je zbog tog osećaja ispunjenosti. U daljini vidi visoku travu koja se povija pod vetrom, sporadično kamenje za koje misli da je krdo ovaca, maglovite i plavičaste vrhove. Ne sumnja ni na trenutak da će nekoliko sati kasnije pristati da ispriča svoj dan jednom stažisti iz lista *Midi Libre*. U tom napetom vremenu, misli da se godinama nije osetio tako laganim.

Njegov ritam koraka je siguran, granje puca pod njegovim hodom kada se odluči da skrene s puta kako bi ubrao bucket brđanke. Kao da odjednom dobija krila, planinar pazi da dobro staje na sve strmijem tlu, traži oslonac, ponekad se pridrži za neki žbun, pokoji busen žukve, uživa u naporu. Ali najednom, čovek se zaustavlja. Poželi da nikada nije kročio ovde, telo mu se leđi, pušta prigušen krik. Više se ne okreće ka nebu već se spušta prema dolini. Traži put, pravi put, kojim idu kola i koji je asfaltiran. Dan postaje užasan i tužan. Užasan za planinara, užasan za one koji su poznavali i voleli Veroniku Verbrugen.

U radnom veku urednice knjiga iz oblasti umetnosti Veronik Verbrugen, ime Danijel Majer retko je kada bilo izgovoreno. Venčali su se pre devetnaest godina, još dok je Danijel bio doktor-stažista, a Veronik tek što je na svet donela dete nekog drugog muškarca. Otac deteta, njena prva ljubav, nije hteo da zasnuje porodicu, barem ne u tom trenutku, ili sa tom ženom. Otišao je i ostavio Veroniku slomljenu i trudnu, a Danijel je ušao u njen život. Dešavalo se da ih nekada sretnemo kako se drže za ruke, ali njihove profesionalne sfere nisu znale jedna za drugu. Možda iz tog razloga, i zato što su međusobno isuviše poštovali domen onog drugog, i uprkos neizbežnim krizama, pitanje o rastanku se nikada nije postavljalo.

Veronik je preko Danijela upoznala Frančesku Orsini, njenu najbližu prijateljicu. „Smesta smo se dopale jedna drugoj”, rekla je Frančeska, „već tokom našeg prvog susreta.” Ovaj podatak bacio je svetlo na jedno od najbitnijih uloga koje je Danijel igrao u Veronikinom životu. Jedna vrsta prirodnog instinkta navodila ga je da odgonetne bolje od bilo koga drugog šta bi bilo dobro za njegovu ženu. To ga je navelo da prepozna zajednički senzibilitet kod dve buduće prijateljice, i zbog toga je kupio, petnaest godina pre toga, šezdeset kvadratnih metara u Ulici Kaset, ohrabrivši ženu da se baci u urednički poduhvat.

Pre nego što su postale bliske prijateljice, Frančeska je prošla kroz oftalmološku doktorsku ordinaciju Danijela Mejera, u Ulici Miromenil u 8. arondismanu. Nasuprot njegove žene-izdavača, Danijel je bio pričljiv, lako se upuštao u razgo-

vor, pričao bi o svom životu, slušao o tuđim životima. Nije propustio nijednu priliku da se osvrne na rad ove male izdavačke kuće izbirljivih kriterijuma, čija je izdanja hvalio. Osetilo bi se da je ponosan kada bi uzeo papirić i na njemu naškrabao „Veronik Verbrugen – izdavačka kuća Di Pon”, unapred se radujući tom trenutku kada bi neki njegov pacijent ušao u neku knjižaru i zatražio neko izdanje koje je uredila žena koju je on nežno zvao Vero.

Danijel je bio čuven po tome što je bio jedan od prvih hirurga koji je u Francuskoj izvodio operacije na rožnjači. Jedan snimak na Jutjubu, koji je moguće pronaći uz ključne reči *Mejer, vid, Pariz*, detaljno je opisivao tehniku koju je Danijel razvio radi korekcije kratkovidosti, a istovremeno bismo saznali da se kod Mejerovih lekarski zanat prenosio sa oca na sina već tri generacije. Kako bi rekla još nešto o njemu, Frančeska je znala da doda da je Danijel ime dugovao pesmi Eltona Džona, ali kad bi se proverili datumi, ta priča nije držala vodu.

Bio je poznat po tome što je bio veseo, blagonaklon, iskren i savestan u svom radu, ali niko nije znao šta je Danijel osećao kada je njegova žena bila odsutna, što se često dešavalo. Bes, nestrpljivost, radoznalost, ljubomoru? Činilo se da ga ništa od ovog nije pohodilo. Veronik je često odlazila na putovanja, imala je pisce koje je trebalo upoznati, muzeje koje je trebalo posetiti. Nekoliko puta godišnje izlazila je pred regionalni komitet, trebalo je da traži subvencije od njih ili partnerstva, da nekog slikara poveže sa nekom regijom, ubeđuje nove mecene, promovise knjige svoje izdavačke kuće. Kada nije radila, Veronik je pohodila prodajne salone u potrazi za pronađenim slikama ovih malih majstora koji su joj prirasli za srce. Bili su joj dirljivi pošto nisu uspeli, uprkos talentu, da sebi obezbede mesto u aleji velikana. Veronik je odlazila daleko iz Pariza zbog toga što joj se dopadala priroda i iz

potrebe za samoćom, tako je barem odgovarao Danijel kada su ga pitali zašto mu žena često nije tu. Njena odsustva su bila sve češća i češća u razmaku od osam prethodnih godina. Po Mininim rečima, kada su se ove loše okolnosti dešavale, slušao je radio, išao na džoging, nalazio nešto čime bi se zanimao. Što se tiče Frančeske, ona je suzdržano spomenula „Veronikino šećkanje”, podsećajući na to da je pokojnica osećala potrebu da pobegne od teškoća društvenog života. Potom bi brzo skrenula pogled.

Treba verovati da je Danijel bio zadovoljan da nikada ne postavlja pitanja. To kako su njih dvoje funkcionisali imalo je korena u dalekoj prošlosti. Veronik je izdržavala Danijela tokom tri poslednje godine studija, radeći razne poslice, obezbeđujući svakodnevni život doma u kome će cvetati Danijel i devojčica koju je usvojio kada je postala punoletna, po Mininoj želji i uz veliku radost Veronike. Za Danijela se podrazumevalo, kada je njegov poslovni ugled počeo da se razvija, budući da je sasvim očigledno bio nadaren za poziv koji je od njega tražio da bude pouzdan i da se brine o drugima, podrazumevalo se da je na njega došao red da svojoj ženi pruži komfor i sigurnost, a da ne ograničava njenu slobodu. Kao neka osiguravajuća kuća, siktala bi Veronik kada bi htela da ga bocne. To je nije sprečavalo da boravi u nekadašnjem umetničkom ateljeu, ljupkom, luksuznom, koji je bio nedostižan za njenu uredničku platu, na poslednjem spratu zgrade kod parka Delambr, na nekoliko koraka od bulevara Monparnas. Veronik je stan ukasila po svom ukusu, zidove je prekrila slikama a terasu biljkama. Nikada Danijelu nije palo na pamet da su sada kvit, da Veronik nije želela da od svog muža primi ono što se njemu tako dopadalo da joj daje, da je ono što neko od sebe daje nekom drugom možda teg koji mu savija ramena. Ali Danijel je osećao žrtvu, a Veronik mu se, uprkos svojim eskapadama, uvek vraćala.

Jer Veronik je oscilirala između stanja prevelike udaljenosti i prevelike bliskosti, otiskivala se ka jednoj strani, pa polukružno vraćala nazad, pripremala svoj povratak u isto vreme dok je davala signale da odlazi. Iz tih njenih kontradiktornih pokreta krio se panični strah od odlaska, kao i strah od toga da bude ostavljena, nemogućnost da se sasvim smiri na jednom mestu. Veronik je puno energije ulagala u to da se projektuje negde drugo: unutra i spolja, u povlačenje u sebe i u avanturu. Sa svojih metar i osamdeset dva koje je u tom trenutku pokušala da ispravi, najavljivala bi Danijelu svoja putovanja, svoje izlaske do kasno u noć, svoju naklonost samoci, mislila je da mora to da radi inače će da umre, izmišljala je hiljadu drugih razloga, jednako dobrih kao i loših: temperament, senzibilitet, savremeni život, stremljenja. Nadasve, želela je da se ubedi da ako je Danijel više ne ispituje, on to radi zato što je odlučio da ništa o tome ne zna.

Na određeni način, Veronikin život razvijao se kroz maštanje njenog muža čiji su se planovi ispunjavali nedeljama unapred. Kroz nju, on je sebi pružao mogućnost da proživi iskustva kojih se odrekao, iz razloga što nije želeo ili što je osećao preveliku odgovornost. On je to proživljavao na daljinu, ulazio je na scenu kada se za njim ukazala potreba, povlačio se kada je smatrao da mu tu više nije mesto. Podržavajući svoju ženu uprkos svemu i protiv svega, možda je svojoj svakodnevici, zahtevnoj ali svakodnevici koja je ogrezla u rutinu, dodavao malo duše? U svakom slučaju to je bila jedna od teorija koja bi mogla da odbrani Veroniku pre nego što bi je muž prekinuo rečima: „Vero, brkaš svoj način razmišljanja sa mojim.”

Loša sudbina je odlučila o paru koji su činili Veronik Verbrugen i Danijel Mejer. Od ovog trenutka jasno je da ih ništa, osim smrti, nije moglo razdvojiti. Verovatno je to smisao koji nosi sledeća pozivnica: „Izdavačka kuća „Di Pon” i Danijel

Mejer, njen saputnik sve do smrti, odaće poštu životu i ličnosti Veronike Verbrugen 18. decembra u 20 časova u sedištu ove izdavače kuće, Ulica Kaset 16a, 6. sprat. Tog dana urednica bi punila četrdeset i četiri godine. Neka oni koji su poznavali i voleli Veroniku Verbrugen budu dobrodošli.” Šuškalo se da će Danijel tu pročitati jednu pesmu o oplakivanju i o gubitku, što bi bio prvenac za čoveka koji je samo pisao za naučne časopise, i to uvek sa rezervom. Niko od njemu bliskih osoba nije imao prilike da to vidi, a nekoliko osoba koji su bili upoznati sa svim okolnostima pitale su se šta će u pesmi da piše.

Ako Veronik nije volela da se zadržava na opisu okolnosti u kojima su Seveni ušli u njen život, njene beležnice otkrivale su koliko im se često vraćala, dugo šetajući planinarskim stazama koje je u svoje vreme pohodio Robert Luis Stivenson, pisac „Ostrva sa blagom”. Ona se zainatila da nauči nazive drveća i cveća, trpajući u svoju torbu vodiče i listajući ih kako bi ih upoređivala. Ne zadugo, na telefon je instalirala aplikaciju koja služi prepoznavanju ptičjeg poja. Počela je sa slavužem, koji toliko visoko leti da mu se prvo začuje poј pa tek onda vidi sama ptica. Ovde je više nego drugde radoznalost sve izoštravala. Ne zaboravljajući na svoj poziv, Veronik je izdvajala vreme da se upozna sa lokalnim slikarima, tražila je koja bi knjiga o slikarstvu proslavila u punoj vrednosti jedinstvenost ovih predela, vrebala je po tavanima Finijela, Blejmara, Pon-De-Monvera, stare slike koje su pričale o tome kako su Kamizari sa Sevena počeli svoj ustanak, boreći se u 18. veku protiv ukidanja Nantskog edikta. Ali to nije sve. Pošto je tokom adolescencije često išla na jahanje, ona je obnovila svoju staru strast pošto je otkrila konje Prževaljskog, konje koji su živeli slobodno na krečnjačkom platou Mežean. Nakon smrti njene majke, Mina se zaintrigi-

rana bacila na istoriju ovih konja, kao da su oni bili poslednji čuvari nekog tajanstvenog delića njene preminule majke.

Nasuprot drugim životinjama koje su vraćene u divljinu, konji Prževaljskog nikada nisu bili pripitomljeni. Na pitanje o njima, Mina bi objašnjavala da ih je prvi put opisao oficir i istraživač Nikolaj Prževaljski nakon jednog putovanja u Mongoliju. Dodala je da su predstavljali jedinstvenu vrstu divljih konja na svetu, a potom, možda, i kroz nelagodan osmeh, da je njena majka delila neke njihove osobine. Ali Mina je nespretna. O tome priča samo u društvu bližnjih, i još, kada oseća potrebu da spominje Veroniku a da na nju otvoreno ne aludira. Ljudi koji su joj bliski naučili su da ova vrsta konja potiče iz centralne Azije, da je stigla u Evropu pre dvadeset hiljada godina i da su je ovekovečile pećinske slike sa zidovima pećine Lasko. Konji Prževaljskog su se na kraju pridružili spisku najugroženijih životinja na svetu, i došli su do tačke gde ih u divljini niko nije spazio od 1966, dodala bi Mina. Suočeni sa ovim hitnim problemom, u Aziji i Evropi osnovani su centri za njihov ponovni povratak u prirodu, naročito u Ukrajini, na lokalitetu Černobiljske katastrofe. Mina pominje mesto koje im je u Francuskoj pripalo, mesto u Sevenima. „Krečnjački plato koji je tradicionalno služio uzgoju ovaca.” Konji Prževaljskog su to mesto ponovo naučili šta znači slobodan život.

Istraga o Veronikinoj smrti je kratka i bez premca. Vodi je policija iz Vilfora, kojoj ovo nije prva smrt na planini. Planinar je precizan u svom opisivanju događaja, telo je ubrzo pronađeno. Prvi zaključci se brzo donose. Ne nalaze se nikakvi tragovi udaraca ili prisustva biološkog materijala druge osobe na njenom telu. Ona tužno leži u udubljenju šljunkovitog tla, delimično skrivena požutelom travom, glave okrenute ka zemlji. Nikakav trag ne izaziva sumnju kod policajaca koji vrše istragu. Prate proceduru: u nedostatku svedoka,